

Sămănătorul

Revistă Literară Săptăminală

Sumarul :

RED. — Cu prilejul închiderii Expoziției Naționale.

ION STREȘINĂ. — Cîntec din popor.

ST. O. IOSIF. — Șincai (Sonet).

M. SADOVEANU. — Vremuri de bejenie (IV și V).

RADU D. ROSETTI — Rîndunelele (după Théophile Gautier).

SC. — Cronică : *I Cărți*: Raportul d-lui dr. Leon, asupra învățămîntului științelor naturale. — Caracterul general al florei de pe moșia regală Broșteni, de d. A. Procopianu-Procopovici. — «*Casa rurală* în raport cu marea și mica proprietate», de d. V. S. Moga — Date statistice nouă asupra Bucureștilor, de d. Z. C. Arbore.

II Reviste: «*Neamul românesc*». — «*Revista generală a învățămîntului*». — «*Familia*». — «*Junimea literară*». — «*Viața științifică*». — «*Stenograful*». — «*Revista Asociației învățătorilor etc.*» «*Grai bun*».

III Ziare: «*Gazeta Transilvaniei*», (foiletoane de astronomie). — «*Vocea Tutovei*», (Osînda ediției d-lui I. Dragomirescu «*Bogdan-Dragoș*»). — «*Tribuna*» din Arad (Versuri populare ale unui țaran din America). — «*Gazeta de Duminecă*» din Șimleu, (Strigături populare). — «*Apărarea Națională*» din Cernăuți, (Catedră de istoria romînă la Universitatea de acolo).

În supliment: Intrarea Junilor în București.

REDACTIA ȘI ADMINISTRATIA :

B-dul ACADEMIEI No. 3. — Str. EDGAR QUINET No. 4.

BUCUREȘTI.

EXEMPLARUL :

In țară . . . 20 bani

In străinătate 25 ,

ABONAMENTUL ANUAL :

In țară 10 lei

In străinătate . 12 ,

„Minerva“ Institut de Arte Grafice
și Editură — București,
Bulevardul Academiei, 3. — Edgar Quinet, 4.

A APĂRUT:

Negoțul și meșteșugurile în trecutul Românesc

Formind volum III din Istoria Românilor în chipuri și icoane

DE

N. IORGA

Prețul Lei 2.50

A apărut:

RÎNDUNEL POESII

POESII

DE

O. CARP

DE

HENRIC IBSEN

TRADUCERI

DE

D. ANGHEL și ST. O. IOSIF

De vânzare la toate librăriile.

Prețul Lei 2.50

Cărti

apărute în editura Insti-
tutului de „Minerva“
arte grafice

Bulevardul Academiei, 3. — Edgar Quinet, 4.

AUTORII CLASICI

L. B.	L. B.		
ALECSANDRI V. — Poesii	1.50	EMINESCU M. — Poesii postume	1.50
— Teatru, vol. I	1.50	— Scrieri politice și literare	2.—
— Teatru, » II	1.50	— Literatură populară	1.50
— Teatru, » III	1.50	FILIMON N. — Ciocoi vechi și noi	1.50
— Prosă	1.50	ISPIRESCU P. — Legendele sau basmele Românilor	1.50
ALECSANDRESCU GR. — Versuri și prosă	1.25	NEGRUZZI C. — Prosă	1.50
BĂLCESCU N. — Istoria Românilor supt Mihai-Viteazul	1.50	ODOBESCU AL. — Vol. I. Opere complete	1.50
BOLINTINEANU D. — Poesii	1.50	PANN ANTON. — Opere complete	1.50
CREANGĂ I. — Opere complete.	1.50		
EMINESCU M. — Geniu pustiu	2.—		

NB. — Toate aceste scrieri — exceptind „Poesii Postume“ și „Geniu Pustiu“, de Eminescu, — se găsesc în ediții de lux la Lei 3.— vol.

AUTORII CONTIMPORANI

L. B.	L. B.		
ALDEA-SANDU C. — În urma plugului	1.50	HODOȘ CONSTANȚA. — Frumos.	1.50
— Drum și popas	1.25	IORGA N. — Cuvinte adevărate.	2.50
BÎRSAN Z. — Visuri de noroc	2.—	— Drumuri și orașe din România	2.50
BELDICEANU N. N. — Chipuri de la mahala	1.50	— Sate și mănăstiri din România	2.50
BOUREANU EUG. — Povestiri din copilărie	1.50	— Pe drumuri depărtate.	1.50
CHEŢI IL. — Preludii	2.50	— Neamul românesc în Bucovina	2.50
— Foiletoane	2.50	— Neamul românesc în Ardeal și țara ungurească, 2 volume a	2.50
— Fragmente	2.50	— Gînduri și sfaturi ale unui om ca oricare altul	1.50
COATU N. GR. — Din viața țărănească	1.—	— Ștefan-cel-Mare și Mihai-Viteazul	— .50
CUNȚAN MARIA. — Poesii.	1.25	— Istoria Românilor în chipuri și icoane	2.50
DELĂTISMANA CORN. IOANA. — 100 basme pentru copii	2.50	IOSIF ST. O. — Din zile mari	2.—
EMILGAR-GĂRLEANU. — Bătrîni	1.50	— Credințe	1.50
FLAMMARION C. — Tainele cerului (tr. d. H. G. Lecca)	1.50	LECCA G. H. — Poesii	1.50
GENLIS D-NA (de). — Povestiri morale pentru tinerime	1.50	LIVESCU FLOREA MARIN. — Nu se cuvîne!	1.50
GORUN ION. — Taina a șasea	1.50	MANOLACHE-HOLDA I. — Fete	1.50
GRIGOROVITZA EM. — Chipuri și graiuri din Bucovina.	2.50		

	L. B.
PAPAHAGI N. și JULES BRUN	
Moșneagulde la munte . . .	1.50
PAUL AUGUSTIN. — Între Someș și Prut . . .	1.50
PETRESCU-PETRA N. — Ilie Marin	1.50
POP VASILE. — Rîs și plîns . . .	1.50
— Domnița Viorica	2.—
POPOVICI C. AUREL. — Vorbe înțelepte	1.50
ROSETTI R. D. (Max). — Între Capșa și Palat	2.—
Rutenisarea Bucovinei	3.50
SADOVEANU M. — Povestiri . . .	1.50
— Crișma lui moș-Precu . . .	2.—
— Dureri înnăbușite	2.—

	. B
SADOVEANU M. — Șoimii . . .	1.50
— Povestiri din război . . .	2.—
— Floare-Oflită (roman). . .	2.—
— Amintirile căprarului Gheorghită	2.—
SCROB C. — Rouă și brumă . .	1.50
SCURTU AUREL. — Călăuza stațiilor din Balneare și Climatice din România	2.50
SLAVICI I. — Vatra părăsită . .	2.—
— Din bătrîni	2.50
TEODORU A. GH. — Din viața marinarului	1.50
VOINEȘTIE-BRĂTESCU I. — Nuvele și schițe	1.50

BIBLIOTECA POPULARA „MINERVA”

No.		L. B.
1—3.	Istoria populară a Romînilor	—45
» 4.	Cîntarea Romîniei . . .	—15
» 5.	Istoria populară a literaturii Romîne . . .	—15
» 6.	Revoluția lui Tudor Vladimirescu	—15
» 7.	Perderea Basarabiei . . .	—15
» 8.	Unirea Principatelor . . .	—15
» 9.	Mihail Cogălniceanu . . .	—15
» 10.	Vașile Alecsandri	—15
» 11.	Stefan-cel-Mare	—15
» 12-13.	Istoria lui Mihai Vi-teazul, de N. IORGA . . .	—25

No.		L. B.
14.	Revoluția lui Horia . . .	—15
» 15.	Răpirea Bucovinei . . .	—15
» 16.	Cum să ne creștem copii . . .	—15
» 17.	Păstrarea sănătății . . .	—15
» 18.	Ce să citim ?	—15
» 19.	10 Maiu	—15
» 20-22.	Războiul pentru nea-tîrnare	—45
» 23.	Viața și faptele Mitropolitului Moldovei Veniamin Costachi . . .	—15
» 24.	Aritmetică	—15
» 25.	Femeia în revoluția din Rusia de E. Arbore-Rulli . . .	—15

BIBLIOTECA MUSICALĂ ≡ „LIRA ROMÂNĂ”

Conținînd cele mai frumoase romănțe și cîntece
naționale romîne pentru voce și piano ≡

NUMERELE APARUTE :

1. Deșteaptă-te Române. Cîntec pa-triotic.	11. Cucuruz cu frunza'n sus. Cîntec popular.
2. Luna doarme. Romănță populară.	12. Fetișo din acel sat... Arie din Transilvania.
3. Aoleu! Arie populară.	13. Popa zice că nu bea. Arie popular.
4. Suspende crude. Romănță populară.	14. Inimioara mea. Arie populară.
5. Cit te-am iubit. Romănț. popular.	15. Am un leu și vreau să-l beau. Cîntec popular.
6. Călugărul. Melodie populară.	16. Pasăre galbenă'n cioc. Cînt. pop.
7. Pentru tine Jano. Cîntec popular.	17. Imnul Regal Român de Hubsch.
8. Două fete spală lînă. Arie popul.	18. Cîntecul Gînteii Latine.
9. Ce te legeni codrule? Romănță.	
10. Steluța. Romănță.	

Prețul unui Ex. 20 bani.

De vânzare la toate librăriile din țară și la Instit. de arte graf. și edit. „MINERVA”, București, B-dul Acad., 3.—Edgar Quinet, 4.

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația :
Bd. Academiei, 3,
Strada Edgar Quinet, 4.
BUCUREȘTI

Redactori :
D. ANGHEL, ST. O. IOSIF, M. SADOVEANU,
G. SANDU-ALDEA, I. ȘOJRTU

ABONAMENTUL ANUAL
În țară 10 lei
În străinătate . 12 »

CU PRILEJUL ÎNCHIDERII EXPOZIȚIEI NAȚIONALE

— CÎTEVA REFLEXIUNI GENERALE —

Noul oraș, cu lumina-î feerică și cu albele-î clădiri în stil românesc, cu podoabele-î strălucitoare și cu populația totdeauna vioaie și sărbătorească, orașul drăgălaș răsărit ca prin farmec pe întinsul cîmp al Filaretului, — va dispărea iarăși în lumea basinelor din care pare să fi venit. Ca la un semn magic, ca de voințaneînduplecată a unui vrăjitor, palatele curate și cochete se golesc de bogățiile lor, unele din ele încep chiar să se dărîme și toate se cufundă văzînd cu ochii în tăcerea pustietății, toate trec în stăpînirea iernii și-a întunerecului; a plecat și lumea veselă, care mișuna nerăbdătoare încolo și încoace, a plecat parcă nici n'ar fi fost... Numai cîteva din cele mai mărețe palate, apoi parcul frumos cu drumurile și cărările pustii și poate două-trei localuri de petrecere, mîngîiate cînd și cînd de orbitoarea lumină electrică, ce va mai lupta cu întunerecul tot mai stăpîn, vor spune încă trecătorilor de strălucirea și viața și bucuria nesfirșită ce ca ieri împărățiseră pe-aici.

Expoziția Națională, înălțată prin muncă grea și scumpă, distrusă prin ieftină și ușoară strădanie, se va închide, se va închide — foarte cuminte — pentru totdeauna, cum se convenia spre cîntea jubileului vrednic de slavă al Domniei de patruzeci de ani plini, care este Domnia M. S. Regelui. În zvonul discursurilor oficiale mulțumite, în sunetele triumfătoare ale imnurilor jubilar, în sgomotul și zburdălnicia celei din urmă zile de viață a sa, orașul fermecat de pe Cîmpia Filaretului se va adînci în taina nopții și a morții de veci.

Însă din ceia ce a fost odată, ca 'n povești, acest oraș al luminei, al veseliei, al mișcării neîntrerupte, al serbătorilor, al bunelor fapte romînești și al păcatelor străine, din scurta sa istorie de cîteva luni și din ruinele lui, se vor păstra pentru cei înțelegători prețioase experiențe, învățături de cel mai mare folos în viitoarea îndrumare po-

litică și socială a țerii, în viitoarea activitate culturală a neamului românesc întreg și nedespărțit în aspirațiile sufletului său.

Se va păstra, de asemenea, pomenirea fericită a unor mai *momente naționale* în veci binecuvîntate, în veci sfințite de lacrimile duioase ale noastre ale tuturor, pe deplin cinstite de lauda și a celor mai aprigi critici ai Expoziției Naționale.

Cîteva din acele învățături pline de înțelepciune, cum sînt toate învățăturile ce răsar din experiența proprie, precum și însemnătatea adevărată a momentelor mari pe care le atinserăm, trebuie în deosebă scoase la iveală acum, după închiderea Expoziției, cînd nu se mai pot cere «oare-carî reserve» în mărturisirea cuvîntului verde și nici se mai poate trage la îndoială oportunitatea criticei asupra diferitelor fapte și fenomene ale vieții publice romînești puse în lumină clară cu prilejul serbărilor jubulare.

Cine s'a plimbat mai des pe căile și prin palatele Expoziției necruțîndu-și nici ochii, nici mintea în observarea și cîntărirea multelor lucruri ce parcă se 'mbulziau spre a fi luate în seamă, cine și-a lămurit fără nici un gînd prea personal toate împrejurările în care s'a început și s'a săvîrșit această operă, toate pricinile care au hotărît să nu reușiască nici mai bine, nici mai rău decît a reușit, — acest judecător obiectiv își va spune că nu se putuse face, de către nimeni, o Expoziție mai «națională», în bine și în rău, adecă mai credincioasă în oglindirea stării de lucruri petrecute în cursul celor patru-zeci de ani, mai actuală din toate punctele de vedere, mai caracteristică pentru felul de gîndire, de simțire, de muncă al generațiilor care au îmbătrînit în aceste patru decenii. De la cea dintîiu pînă la cea din urmă distribuie a întreprinderilor de tot soiul pe la diferite persoane, de diferită naționalitate, de la atitudinea foarte expresivă a celor două tabere politice — una a stoarcerii, cealaltă a lăcomirii «puterii» — pînă la atitudinea opiniei noastre publice și a străinătății, de la cel mai neînsemnat pavilion pînă la cel mai de seamă, de la cel mai mic pînă la cel mai istoric fapt în legătură cu Expoziția, totul s'a petrecut așa cum era firesc să se petreacă în starea sufletească de astăzi a poporului românesc. Nici chiar pavilioanele Romînilor de peste hotare n'au făcut abatere de la această linie generală, și acelaș judecător obiectiv a trebuit să rămînă mult mai încîntat de pavilionul bucovinean așa de modest, dar minunat orînduit și pe ales înzestrat, de cît de pavilionul, mai îmbielșugat, dar mai unilateral, mult mai puțin orînduit și mult mai puțin select în obiectele expuse, al Romînilor din Ardeal și Ungaria.

Ca fenomen general din Expoziția întregă avem să remarcăm

mai ales faptul, *de îndreptat* pentru viitor, că și astăzi bogățiile pământului românesc, ale țărilor locuite de Romîni, de asemenea însușirile naturale ale inteligenței și simțirii românești, nu sînt nici pe departe ajunse de felul nostru de muncă, de spiritul nostru de organizație, cu un cuvînt de cultura deplină a forțelor noastre naturale. De aci lipsa de sistem în orînduirea multor pavilioane; de aci amestecul bizar din Palatul Artelor; de aci nesocotirea sau puțina luare în seamă a factorilor celor mai hotărîtori în viața publică românească, în special nesocotirea *literaturii* și puțina luare în seamă a *istoriei* românești; de aci invazia americană, uneori chiar africană și asiatică a tuturor exploatatorilor străini, aduși la Expoziție de toate vînturile dușmănoase; de aci unele distracții copilărești ori imorale printre frumoase lucruri și acțiuni de cultură; de aci atîtea și atîtea din greșalele și păcatele Expoziției care s'aũ criticat în deajuns, dar care nu se pot pune numai în sarcina unor oameni, ci mai mult a mediului social.

Prin urmare, cunoașterea și întrebuițarea mai metodică, mai conștientă a forțelor noastre, organizarea cu totul europeană a muncii noastre, emanciparea tot mai reală de supt robia exploatării străine, de orice soiũ, iată cîteva din învățăturile cuminți ce avem de scos din experiența Expoziției Naționale. Aceste învățături, cu sãmînța lor bună, aũ și norocul de a cădea astăzi pe un pãmînt bun: generația tînără a neamului nostru care în știință, în mișcarea literară, în activitatea economică și socială sporește mereũ dovezile de occidentalizare, de moralizare și în același timp de reală naționalizare a vieții neamului nostru.

Cît pentru momentele naționale mari legate de Expoziție, ele aũ izvorit din recunoașterea tot mai întinsă a vredniciei Statului și poporului românesc de către popoarele străine și, mai ales, aũ izvorit aceste neuitate momente naționale din măn_oasa revãrsare la noi a miilor și a zecilor de miĩ de Romîni de peste hotare, care cunoscũrã în sfirșit mai de-aproape Țara-Românească, statul și cultura fraților de sire stãtãtori și învățarã, de sigur, a-ĩ prețui mai mult, dîndu-le și lor, în schimb, atîtea prilejuri de a-ĩ cunoaște și de a-ĩ prețui mai bine, ba chiar de a-ĩ iubi mai adînc.

CINTEC DIN POPOR

— Frunzã verde siminoc
Ia-mã maicã'n iarmaroc
Și mi-ĩ cumpãra noroc!
— Dragul maicii, fiĩ cuminte,

Cã norocul nu se vinde;
De s'ar vinde el cu bani,
L-ar cumpãra *boieri marĩ*,
N'ar ajunge la *țãranĩ*!

(Din Tișãuți, Bucovina.)

ION STREȘINĂ.

ȘINCAI

*Din vechi hrisoave, din scripturi bătrâne
Strângînd de-avalmă note pentru Hronic,
Așa-l văd eu pe tînărul canonic,
Istoricul semeț și dirz de mine.*

*Cînd cei puternici l-agraiaă ironic,
El nu știu mînia sa'și înfrîne.
Mișei, l-aă prigonit, l-aă scos din pine,
Dar — n'aă înfrînt curajul lui demonic.*

*Ca Dante, ne'nțeleș, pribeag prin sate
Îl văd apoi, purtînd, trudit de cale,
Gigantica sa operă în spate,*

*Întreg trecutul națiunei sale:
Un alt Infern, măi crunt, măi plin de jale, —
Căci toate 'n el erau adevărate!*

ST. O. IOSIF.

VREMURI DE BEJENIE

IV.

În fuga lor iute spre Forăști, cei doi prieteni pretutindenî găseau grozavă veste ajunsă. Căsuțele satelor rămîneau moarte, grele, și pilcurile de oameni, cu neveste tăcute și palide, cu copiii scîncînd, se pregătiaă să înfunde negura codrilor și a munților. O mișcare înfrigurată se ghicea în toate părțile, pe dealuri și văi, supt același cer liniștit cu soarele coborînd spre asunțit, spre amurgit, spre o noapte de spaimă.

Răpede trecură pe caii avîntați în galop întins. Și Andrieș Hamură cu cît vedea că se desprinde mai lămurit din verdeața livezilor vechea casă a părinților lui, a copilăriei lui, cu iazul de trestii înflorat de vînt, cu moara neagră, tăcută și tainică, cu bordeiele robilor, cu toate colțurile fericitei copilării, cu atîta măi grăbit îi bătea în piept inima. Gînditor, în săltăturile calului său pintenog, Costea Morocîne nu zicea nimic.

Așa trecură pe zăgazul cu sălcii vechi, pe lingă opustul cu ape vii și pe lingă moara tăcută.

Strîngînd frîul și lăsînd calul în trap domol, Andrieș Hamură zise încet :

«Moara nu umblă... pare pustie... Și n'am întilnit încă nici-o fință omenească».

Și grăbind amîndoi spre curți, pricepură îndată că se găsesc în pustii locuri. Ușile grele de stejar închise, obloanele negre puse, grajduri, hambare, șoproane goale, gol pretutindenî, și bordeiele robilor ca niște triste moșiroaie, îndărătul curților. Hamură se gîndia ce viață veselă și vrednică se desfășura în acele locuri, ce mulțime de oameni furnică din satul care se întindea mai departe pe coastă, în jurul vechii biserici de piatră, ce viață se desfășura odinioară... Ș'acuma toate erau părăsitate în pripă. Pe crucea de la turla bisericii, pe cerul sîngeros al asfințitului, așteptau trei ciorî, una în vîrf, una de-o parte și una de alta.

«Aū aflat vestea și s'aū dus... vorbi încet, cu glas mișcat, Hamură.

— Și ție parcă-ți pare rău, frate Andrieș, răspunse Costea cu un zîmbet prietenesc. Ce-ar fi fost să fi venit tu acuma, cu vestea, ca un fulger?

— Așa-î, mai bine că s'aū dus... zise tînărul... Dar cînd văd așa toate, mi se pare nu știu cum, că toți aū murit, că totul s'a stîns!..

Un om înainta spre ei din sat, și părea speriat, cu ochii mari și cu fața prelungă. Gheorghită Răducan de la spatele celor doi prietenî îl cunoscū numai decît și dete drumul unui strigăt de mirare :

«Apoi îl cunosc! Asta-î Ilie Buzărlan al nostru!».

Cu toporul uriaș cu coadă lungă din proaspăt pusă, cu jungherul mare la cingătoare, Buzărlan se oprise și privia crunt prin sprîncelele-î tufoase. Apoi cunoscū cu cine are de-a face și se apropiē grabnic, cu un zîmbet mulțămît supt mustățile groase, scurte și tușinate de-asupra buzelor.

«Nici nu te cunoșteam, stăpîne!» strigă el. Apoi se opri aproape de cai, privi spre Costea, privi spre Andrieș, își întoarse apoi ochii spre curțile pustii.

«S'aū dus de ieri cu toții... zise el trecîndu-și toporul în stînga și scărpinîndu-se cu dreapta la ceafă. A venit vestea că dau Tătarii, și s'aū bejenit! Pe mine m'aū lăsat. A zis boierul că dacă-î veni, să-ți spun să n'ai grijă... Ei s'aū tras încolo, la munte... și s'or opri unde-a da Dumnezeu, iar dumneata îi găsi cum îi putea... Și-a zis ca să merg și eu cu dumneata, că poate ți-oiu fi de vre-un folos... Și m'a lăsat să-ți spun ca să n'ai grijă... Și mî-a zis jupîneasa Mitrofana să-ți spun că și la Drăgușeni, la boierul Mihail Talpaș aū trimis veste... Ca să știî»...

Buzărlan tăcu deodată. Atîta avea de spus, atîta spusese, și se oprise. Își trecu toporul în dreapta, la loc : și strecură pe furiș o privire curiosă spre Costea Morocîne.

«Vra să zică asta ți-aū spus!» rosti Andrieș, cu ochii ațintiți, privindu-se par'că înlăuntru, în suflet.

— Asta.

— Și cînd veneam noi, de ce te apropiai așa, cu sfială?..

— Apoi nu prea vă cunoșteam... că vă vedeam trei, zise Buzărlan, zimbînd larg... Chiteam că să fi venit...

— Cine să fi venit?...

— Ia niște răutăți!.. niște jigăni de păgîni!.. Și mă pregăteam și eu cu toporașul ista!..»

Costea Marocine începu să ridă înveselit. Ilie zîmbi și el, și iar își trecu toporul în stînga-și dreapta, cu degetele cîrlig, și-o mină spre ceafă.

Andrieș Hamură strîngea frînele murgului:

«Hai să mergem, hai să mergem, că staū ca pe jăratec...

— Să mergem, să mergem, tinerețe, zise Marocine; dar nici cu grabă mare, nici cu încetineală... Mergem la Drăgușeni, dar și de-acolo s'a cărăbanit norodul... Dar la Drăgușeni, cu toate acestea, vrei să mergi?...

— «La Drăgușeni, că poate încă n'au purces...»

Ilie Buzărlan, dispărut o clipă, se întorcea călare, pe-un fugaciū scurt și voinic ca și dînsul, ca din pămînt crescut. Hamură dădu pîtenii murgului și porniră — lăsînd curțile de la Forăști în pustietatea și 'n melancolia singurătății.

Cum umblău prin cele din urmă lucriri ale asfințitului, peste cîmpuri goale, fără tropot, pe țărîna moale, Andrieș Hamură dădea din cînd în cînd zbor la puține cuvinte, cu greu și cu tristeță rostite:

«Vai, frate, plin de amărăciune mi-î sufletul!... Cum mă pregăteam eu pentru bucuria asta! Dacă s'a dus, dacă n'o găsec, ce fac eu? unde s'o caut?»

Și Costea Marocine tăcea și părea gînditor; iar amîndoi slujitorii din urmă veneau grabnic, cu obrazurile înpietrite, unul cu sâneața în spate și cellalt cu toporu-i uriaș.

Veni amurgul cu împrăstierile-î de umbre fumuri; veni însurarea limpede, fără nici-un nour, tristă pe cîmpî singuratece; și noaptea deplină se întinse; și acuma depărtările neclintite nu mai păreau închise în zidurile tăcerii. Deși sgomote nu veneau din depărtarea munților, dar se ghicea într'acolo larma durerii și singerarea faclelor prin noapte. Și cum întunerecul creștea parcă, înaintea răsăritului lunei; cum apele păreau neclintite și dealurile, de veacuri uriași ai pustiurilor, — porni deodată un buciun, de departe, de departe tare, să strige prelung și chinuit. Domol și greu, trecînd prin amărăciune și lacrimi, venea suetel; ca un fior adînc din depărtări de ani și din nemăsurate depărtări ale zărilor, tremura vestea cumplitei primejdii, care se apropia ca o vijelie, dar pe care o închidea încă zare nepătrunsă de la miază-zi. Și o stea, ca un ochiū îngrozit, roșu, se aprinse în întunerec, cine știe unde, pe-o culme, spre răsărit: era alt semn, focul străjilor. Pe alte dealuri, în josul țării, aceleași focuri ale spaimii ardeau; și din culme în culme rugurile acestea tresăreau vestind mai departe în țara de sus că e foc și sînge în țara de jos!

«Vine primejdia, vine ca boala și ca moartea... Cine s'o mai oprească acuma?» vorbi cu mîhnire Costea Marocine.

Iar Andrieș Hamură, cu buzele strînse, se aplecă pe oblînc, își singeră cu pîtenii calul, și ca purtați de un vînt rău cu toți sburau

pe drumul de costișă, pe de-asupra văii Moldovei, plină de întuneric. Și când ajunseră la Drăgușeni, în sat pustiū intrară; luna răsăria din rumeneala zării, ca de sînge, și un cîne urla din mijlocul căsuțelor negre. Se opriră la curțile boierului Mihail Talpaș. Ferestrele păriau ochi orbi; luna strecura raze triste în gospodăria goală, în tăcute și frumoase locuri părăsite de freamătul vieții. Mihnit, pe murgul neclintit, sta Andrieș Hamură înaintea balconului încununat de rou-ruscă și de flori. Ochi închiși în lacrimi păreau florile în revărsarea pulberei lunare; ș'un val de lacrimi răzbătea din sufletul tînarului spre ochii cari ardeau ca două negre diamante. Visuri și doruri ale tinereții în vînt de furtună veniseră, și-n sbor de furtună se risipeau. Fără cuvinte sta flăcăul boierului Gligorcea din Forăști și privia pierdut balconul în taina florilor căruia dăduse Lilianeî sărutarea logodnei. Acuma se strecurau sîrmele de aur ale luniî prin rugurile viței sălbatice; din pulbere, din umbră, din lumină, o fantasmă dragă părea că naște; dar durerea buciului adia în depărtare ș'o undă slabă de vînt trecu șopotind prin frunzele balconului, și lumea visului de-o clipă pieri.

«Să mergem, să mergem, frate Costeo! dar nu știu ce să fac! arșă mi'î inima, risipite — gîndurile... Unde-o s'o gălesc acuma?»..

Costea Morocîne tăcea. Andrieș Hamură se întoarse în șea spre el, cu ochi de durere amară.

«Pentru asta am venit eu, frate Costea, de departe»!..

— De ce-o bocești, copilărie? vorbi lin Morocîne, privindu-l cu bună-tate. Acuma nu-î vreme pentru asta. Domnița ta fuge la adăpost, la munți... Hai după dînsa ș'o s'o găsim...

— Dar încotro? Unde să mergem? încotro să ne îndreptăm?..

— În spre mănăstiri să mergem... În altă parte unde? Acolo, la mănăstiri, e adăpost la zile grele...

Îndărătul lor o tusă adîncă tresări, și îndată se auzi glasul gros al lui Ilie Buzărlan.

«Stăpîne, la Rîșca să mergem... Spre mănăstirea Rîșca au pornit și boierii noștri»!..

Andrieș Hamură se întoarse răpede, cu fața luminată de bucurie:

«Spre Rîșca? Știi bine că într'acolo au plecat?»..

— Da, stăpîne, în spre Rîșca...

Tînarul se uita la Costea cu priviri luminoase. O revărsare de bucurie îi mîngîia sufletul.

«Bine, bine, zise Morocîne, înaintea mureai de durere, ș'acuma nu mai poți de bucurie...»

— Frate Costeo, frate Costeo! cu tine până la moarte... Din vorba tu n'am să ies! De-acu numai pe tine te am...

— Bine, foarte bine, tinerețe... Dă pîntenî calului, și să mergem... Trebuie s'o găsim!.. Vezi tu... mai nainte mă ajunsese și pe mine la inimă durerea ta... Eu de acuma pentru norocul altora trebuie să trăesc, căci om ca mine fără noroc în toată țara asta n'ai să găsești... Stai să mergem...

Balconul înflorit al dragostei rămase tăcut și pustiū, în satul negru

rămase urlind la luna galbenă cîinele; și cei patru călăreți eșiră la cîmpie, spre Moldova, spre negura munților, spre Rîșca.

Trecură de trei ori girlele Moldovii prin stropi argintii, după aceea străbătură o limbă de pădure și începură a urca și cobori prin mute singurătăți, prin dealuri și văi, fără locuinți omenești, fără lumini! Peisagii încremenite de vis, negre peisage moarte, prin care ca fantome treceau patru călăreți negri. Din cînd în cînd alergau pe lîngă iazuri și pe lîngă păduri de trestii. Trestiiile nu se mișcau; stăteau neclintite, ca într'un farmec. Iazurile lucii ca oglinzile răsfrîngeau luna nemișcată din înalt; o lună ciudată, atîrnată parcă în văzduh, în aburii, upt un cer albastru spălăcit. Total era mut și trist, plutind într'o adîncă și neagră melancolie. Triste cîmpii, triste dealuri sterpe, și văi și lanuri negre, și luna singură pe cer fără stele, singură, neclintită, spăimîntată deasupra morții de jos.

Așa meraseră vreme multă. Nourii cenușii bătînd în argint cucereau albastrul cerului și urmăreau luna albă.

Treceau pe lîngă o apă întinsă, în umbra unei lunci de sălcii. Pe luciul negru tremurau cercuri repezi, care se depărtau spre mal, parcă în mijloc căzuse și se cufundase ceva.

După ce trecură, Morocine se întoarse spre Hamură:

«Ai văzut? Tremura balta în cercuri... Cînd tremură apă neagră în cercuri, să știi că diavolul s'a scaldat în ea...»

Andrieș nu răspunse. Luna fu înghițită dintr'odată de nourii și întunerecul puse parcă zid negru înaintea călăreților. Caii slăbiră umbletul la pas și începură a sufla osteniți.

«De unde știi? întrebă încet Hamură.

— Hei, apoi eu să nu știu?... Eu, dragă frate, multe știu, pentru că multe am păținit... Nu știu tu că faptele cele rele în noaptea neagră se fac? Și Dumnezeu sloboade din lanțuri răutatea asupra pămîntului... Pociturilor tuturora Dumnezeu le-a dat slobozenie asupra nopții. Eu am avut val odată, cînd am scăpat de la Tătari, cu capul gol, călare pe deșelate pe-un cal prins în fugă din ceair... Goneam nebunește, ș'am dat în mlaștini necurate... Și după mine fugeau dinhăniile acelea fără Hristos, care minîncă carne crudă, fugeau Tătarii, îi vedeam șiroi după mine; și cînd vedeam eu zarea largă înaintea, și cînd îmi închipuam de ce moarte o să mor cînd mă vor întoarce îndărăt păgîinii... ah! frate acela a fost ceas cumplit... Am lăsat calul, care s'a năpăstuit pe podiș de erburii mincinoase, s'a cufundat și numai cu capu afară a rămas, nechezînd cu durere... Și eu m'am repezit prin păpuriș, m'am ascuns, cu moartea 'n inimă și-au socotit Tătarii că m-a sorbit mlaștina cu cal cu tot, — nî-au trînis calului o săgeată care l-a sfîrșit... dar după aceea eu am rătăcit flămînd și însetat multă vreme... în ceasul cel greu, după ceas de fiori, în ceasul cel greu, cînd și apele, și codrii, și stîncile dorm, cînd nici cîine nu latră, nici cocoș nu cîntă, nici frunza 'n copac nu se clătește... Mă amețeau miazme otrăvite și se ridica în juru'mi duhuri ale singurătății... Nu știu tu, frate, cit prețuește un tovarăș la așa necaz... Un om să ai, — nu un om, o ființă măcar, un cal, pe care să-l lauzi suflînd, pe care să-l simți cald lîngă tine, pe care să-l mîngii, în ochii căruia

să te uiți... E mare și cumplit mormînt neagra singurătate... Asta s'o știi de la Costea Morocine.

Merseră încă mult, fără să deștepte cu glasurile lor tăcerile. Apoi într'un tîrziu, din pădure eșind la loc limpede, în lumina lunei scăpată din închisoarea nourilor, văzură deslușit un sat mare la dreapta. Trecură pe la marginea satului, prin deșiș mărunt de mlajă, și dădură de o apă îngustă și limpede, frămîntînd argint pe prund și clocotind cu murmur dulce.

«Asta-i apa Rîștei...» zise Andrieș Hamură.

Cînd caii intrară cu copitele dinnainte în unde, glasuri din partea cealaltă, din sălcii, izbucniră prelung :

«Cine-î,mă? care-î acolo?..»

Erau glasuri spăimîntate, răgușite cari așteaptă primejdia.

«Oamenii buni, de-ai noștri!» strigă Hamură.

Trecură încet, răscolind în valuri zgomotoase apa. Sătenii cu topoare, cu coase, ciți-va cu arcuiri, erau tupilați dincolo, pe după trunchiuri de răchiți bătrîne. Cu cojoacele întoarse pe dos, cu căciulele mari în cap, cu uneltele ogorului schimbate în arme ucigașe, nu mai semănau oamenii aceștia cu sătenii blajini din îngrămădeala iarmarocului Băii.

«De unde veniți? și ce se mai aude prin urmă? întrebă un glas.

— De-ocamdată numai semnele se văd... numai focuri pe dealuri... răspunse Costea Morocine.

— Apoi acelea se văd și de-aici... de cum a inserat se văd...

-- Atunci tot mai este pîn'ce-or veni... vorbi liniștit Costea.

— Da, că să-i ie mama dracului! grăi Românul, din umbra răchiților. Mare spaimă și mare năcaz! Iar s'au pustiit satele... Ș'aici la mănăstire e o jălanie, ș'un amar... Se string din toate părțile bejenii.. Și boerime cu slugi a venit... uite, cît păr în cap... Mai stați pe aici... mai vine cîte-o undă de spaimă, și pornesc mai departe...

— Da'voi ce faceți? străjuiți aici malul... Mai sunt mulți încolo, de pază?

— Sint, cum nu, mai sint... Așteptăm și noi... Apoi, de-acu, cum o da Dumnezeu... Mai sint ș'aici, mai sint și'ncolo, cătră Moldova... Poate'ncolo, în zori de zi, să vie... c'apoi et vin drept spre mănăstiri, că știu ei unde s'adună creștinii... Ehe! crezi că nu știu ei?

— Da'știu, cum nu, bată-i Dumnezeu să-i bată!...» mormăi din inimă, cu minie, Ilie Buzărlan. Andrieș Hamură se alătură de Costea :

«Să mergem, frate, să mergem... să vedem ce este pe la mănăstire...»

— Mergem! zise Morocine. Dar ori găsăm pe cine căutăm, ori nu găsăm, cum o da Dumnezeu... eu zic să ne oprim ș'aici, cu sabia noastră, pentru atîția creștini pe care-i așteaptă focul și primejdia...— Apoi se întoarse spre sătenii: Multă lume p'aici este? la mănăstire și'n munte?...

— Multă, jupîne... tare multă... două văi de ape... cîte sate sint, toate s'au deșertat... și ca mină are să le pîrjolească focul... Sintem la mare cumpănă... Da de-acu, ce-o vra Dumnezeu... Dacă s'ar opri cu noi și doi oșteni ca dumneavoastră, tot mai bine-a fi...

— «Să facem cum zici tu, frate Costea... vorbi oftînd Andrieș... Da mai întăi să mergem la mănăstire... Inima'n mine, săraca, numai Cel-de-sus știe în ce clește-î prinsă... în ce scîrbă și îndoială...»

V

Cu cît cei doi tovarăși înnaintău, cu atît în preajma mănăstirii un vuet surd, stăpînit creștea, și cu atît o mișcare înfrigurată tot mai mult bulucea lume necunoscută spre sfîntul locaș. Dușmanul încă nu se arătase, totuși nimeni nu striga; glasurile aveau fiorii șuerului.

În noapte, spre poarta mănăstirii, îngrămădirea de oameni oprise mișcarea; și cum ajungeau la șleah, prietenii dădură peste care cu poveri. Lîngă boi așteptau sătenii neclintîți prin lumina tristă a lunei; câți-va slujitori cu sulii cercau să pornească carele oprite mai înnainte, în umbră, și-un boerinaș tînăr venea la pas pe gînduri, cu arcul pus în curmezișul șelei, și părea a fi privighetorul celor cîteva care.

«Din cotro, frate?» întrebă Costea.

— De la Baia, răspunse tînărul. Atîta am putut strînge îngrabă un neam întreg de oameni...»

Glasurile slugilor se auzeau înnainte: «Faceți loc, mă! să porniți înnainte! ce v'ați oprit așa, în mijlocul drumului?...»

Ș'un glas domol răspundea: «Nu vedeți că s'aū grămădit înnainte? Unde, păcatele mele să mă vir și eu?...»

Iar tînărul cu arcul svicni înnainte, cu un strigăt înnăbușit:

«Dă'n el! împunge-l!... cum, unde să se vîre? Să meargă înnainte! Doar n'o să ne oprim aicea!...»

Un vaet, o plîngere scurtă de durere tremură în umbră, înnainte. Din urmă, figurî speriate, bărboase, năvăleau:

«Măi, creștinilor, măi! ce v'ați oprit aicea? Din urmă vine cumpănă și voi stați pe loc?...»

Andrieș și Morocîne trecură înnainte. Un glas greu, c'o oftare, se tînguia, dar omul nu se vedea; «Of! vai de sufletul nostru!...»

Și deodată, dînnainte, carele cu poveri, începură a scîrții fioros. Convoiul întreg porni domol, pe cînd bice porneau scurt, cu sfială parcă, și pe cînd glasuri îndemnau. Venea șirag negru, lung de care; pe tot drumul în urmă se ghicea mișcare.

Prietenii își îndemnară caii. Trecură pe lîngă două butci negre. O barbă mare, albă se întoarse spre ei; un glas întrebă: »Din urmă nimic nu s'aude? Nu s'aū arătat încă?»

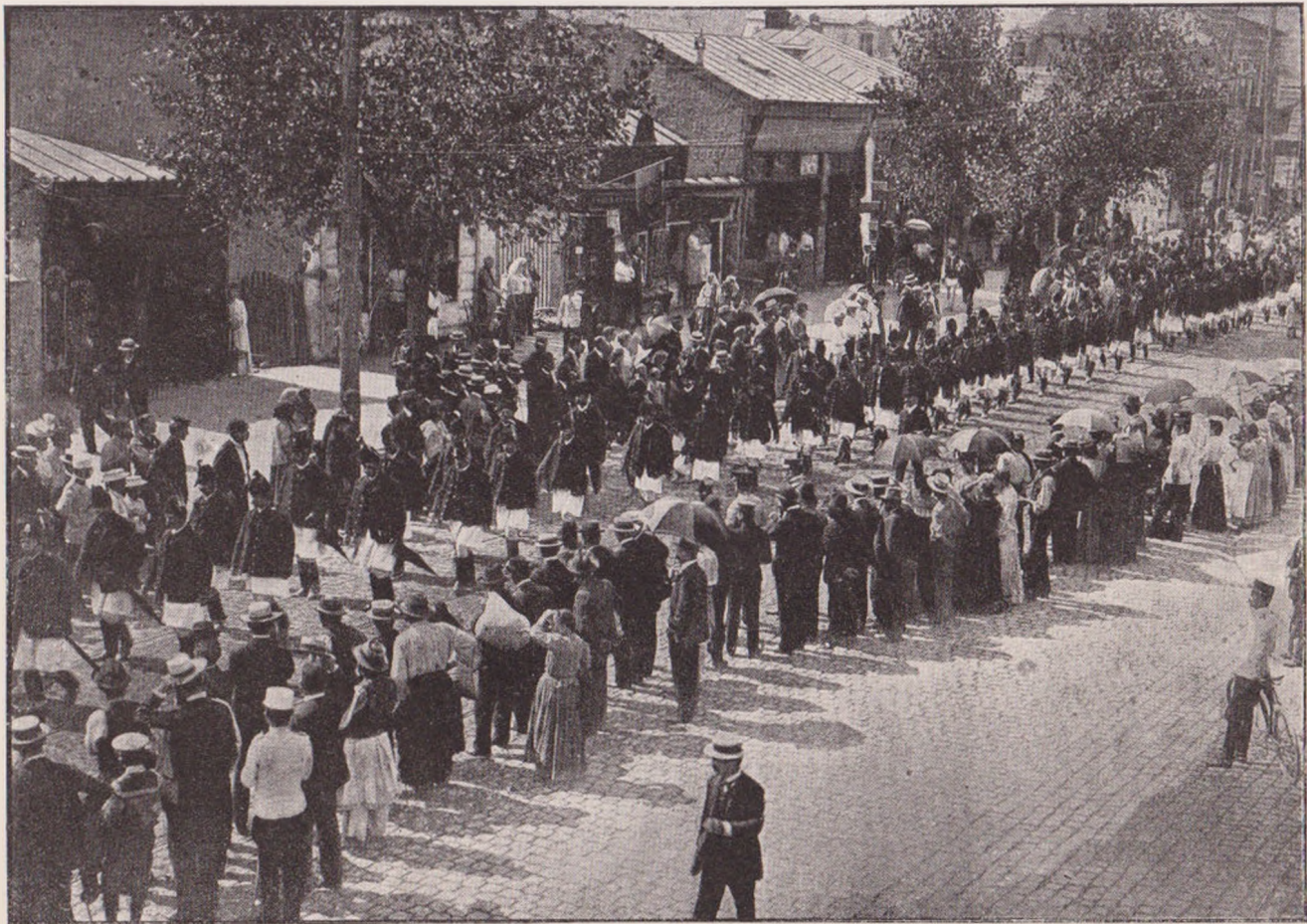
— Nimic încă! răspunse Andrieș. Apoi, trecînd înnainte, zise aplecîndu-se spre Costea: Aî auzit cum suspina cineva în butcă?..

— «Săracă lume înpăimîntată! murmură Costea. Dincolo ofta un biet om nevoiaș, aicea gem oameni cari s'aū bucurat de fericiri pe lumea asta. Nicî spaima, nicî moartea n'alege!»

Carele scîrțiau plîngător, înnaintău încet pe drum, legănîndu-se, ca sicriuri negre, prin pulberea leunî. Și'n spre poarta mănăstirii Rîșca tot mai mult se ticseau; și glasuri învălmășite creșteau: «Nu-î loc

INTRAREA JUNILOR BRAȘOVENI ÎN BUCUREȘTI. I.

INTRAREA JUNILOR BRAȘOVENI ÎN BUCUREȘTI. II.

înnainte! și călugării se pregătesc să fugă și ei în munte! Dați pe alături, treceți înnainte, nu-î loc la mănăstire!... Și din urmă, cu răsunete, isbucneau cuvintele: «Înnainte, înnainte! la mănăstire nu-î loc! fug și călugării...» Din fuga calului, cu armele sunînd, un boer repezit din urmă se opri:

«Nu-î loc la mănăstire?...»

— Nu, zice că toată lumea să meargă înnainte!... răspuse Hamură. Călărețul se întoarse, dispăru. Dar glasul lui se auzi îndată îndărăt, dînd porunci, răspunzînd la glasuri mai depărtate, care întrebau și ele dacă este loc. «Este loc? este loc? — Nu este loc, nu! mergem înnainte!...»

Și oamenii trăgeau boii de funie cu stînga, și cu dreapta îi îndeinau cu biciul; ocoleau încet poarta mănăstirii la care călăreții alergau, din bolta căreia călăreții grăbiți eșeau. Strigau glasurile: «Înnainte! înnainte!» și cu murmur adînc carele, călăreții, căruțile, butcile se îmbulzeau înnainte, pe lingă ezătura unui lac neclintit, pe lingă zidul mănăstirii; și cum intrau în marginea pădurii, se mistuiau într'un adînc plin de umbră. Și din urmă îngrămădeala creștea, tot mai mare.

Costea și Hamură făcură la dreapta și se strecurară cu greu prin larmă, printre chipuri necunoscute de călăreți. În lăuntrul zidurilor, în jurul bisericii de piatră, între chiliile călugărilor, între arhondaric și clădirile scunde ale slugilor și ale robilor, se învălmășea o mulțime amestecată, de țărani, de tîrgoveți și de boeri tineri. Descălecară. Un frate tînăr, în haina-î lungă de șieac închis, trecea pe lîngă ei; Andrieș îl opri.

«Unde-î starețul?...»

— Sfinția-sa părintele-î la slujbă, zise repede flăcăul. E sobor mare în biserică... se slujește... De-acu trebuie să iasă...

— Să intrăm în biserică, vorbi iute Andrieș.

— Nu, că-î îmbulzeală mare, n'o să puteți...» Și flăcăul voia să treacă înnainte. Hamură îl opri iar.

«Stai, frate, stai... N'ai putea să-mi spuî dacă-î aici boerul Gligorcea din Forăști?...»

— Nu, nu-î aici, trebuie să fi trecut înnainte

— Da Talpaș de la Drăgușeni?

— Nu, nici el...

— Da-î cunoști?...»

— Nu știu, jupîne... să mă iertați... A trecut lume multă pe aici... Boerimea nu s'a oprit... A trecut mai departe...»

Și porni în fugă, printre oamenii cari furnicau în jur. Hamură se întoarse spre Costea.

— Ce facem?

— Ce să facem, frate? Să așteptăm să vedem...

— Să așteptăm... greu e să așteptăm... Norod mult, îmbulzeală, năcaz... Cu cine-o să putem vorbi liniștit? Cine are să ne poată spune două vorbe cu legătură?...»

Costea nu răspuse. Din biserică porni un val adînc de lume. Eșînd, oamenii se rupeau în două. Doi călugări eșiră și-și făcură repede loc spre poartă. Apoi, pe cînd biserica se deșerta încet, încet, pe cînd

soborul întreg, în lumina tremurată a făcliilor din sfeșnice, eșa în olăjii, pe când mulțimea făcea loc tălăzuindu-se, împingînd îndărăt și pe cei doi prieteni, clopotele din turnul mut de la poartă vuiră deodată, întâiu c'o bătae adincă, apoi într'o plîngere amestecată, care tremura ca un cîntec de jale. Cîntînd, eșeau călugării cu bătrînul stareț Ioan în frunte, și cîntarea lor amestecată cu a clopotelor acoperea murmurul îngrămădirii din jur.

Clopotele tăcură. Intre capetele descoperite, în tăcerea care se întinse, bătrînul stareț Ioan ridicase mîna dreaptă. Barba albă începu să-î tremure; în tăcere, începu să vorbească.

«Boerî dumneavoastră, oameni buni, de-acu ce-o vrea Dumnezeu!... Pentru păcatele noastre ale tuturor vine argia păgînului iară. Cine poartă arme, să se împotriviască... Cei slabi, bătrîni, femeile, copii, să se ridice în munte, la poiana lui Iov... Numai dumneavoastră nu lăsați sfînta mănăstire așa... Să coborim măcar aceste sfînte clopote din turn, ca să nu cadă pe mîna necredincioșilor, să facă gloanțe pentru puști din ele... Le-om coborî și le-om lăsa afund în iazul de la poartă... Și când a da Dumnezeu să ne întoarcem, le-om înălța iar unde ați fost, spre lauda Domnului! Multe ați trecut, va trece și asta!...»

Din toate părțile, din urmă, de pe lături, boerî tineri, cu arme, își făcură loc, se strîngeau cot la cot, în lumina luminărilor. Vuet greu de glasuri porni o clipă, apoi se întinse iar liniște.

«Dumnezeu să binecuvinteze armele voastre!...» zise domol starețul Ioan și făcu semnul crucei cu mîna asupra mulțimei. Și glasurile dintr'odată porniră iar, săbiile lucind ca fulgere, eșiră afară din teacă; boerî treceau pe dinaintea starețului și-î sărutau mîna întinsă. Iar Andrieș Hamură, scuturîndu-se parcă de durerea care fierbea în el, făcu un pas înainte. Un val cald izbucnise deodată de la inimă spre temple; c'o înfiurare adincă se gîdea la lupta care se apropia, cea dintăiu luptă a lui cu necredincioșii, pentru părinții lui, pentru logodnica lui care trecuse înainte, care poate nu era așa de departe și care aștepta, acolo unde era, zi de lumină pentru iubirea lor tinăra! Se întoarse către Costea:

— «S'așteptăm și noi aici cu toți cei-l-alți... Cum o da Dumnezeu! După aceia mergem mai departe...»

— Alt-fel nici nu se poate... zise cu liniște și zîbind Morocîne. De-acu nu mă lasă sabia să plec... Se cere afară, se cere iar purtată...

Trecură și ei spre stareț. După ce-î sărută mîna, Andrieș întreabă. «Tare te rog, părinte... Spune-mi: a trecut taica pe aici?... Boerul Gligorcea din Forăști?... Și jupîn Mihail Talpaș de la Drăgușeni...»

— Au trecut, s'au dus înainte în paza Celui de sus... Dumneata ești feciorul boerului Gligorcea?... Să-ți dea Dumnezeu sănătate și putere...

— Rămîn și eu ai-î, ca s'aștept pe necredincioși... zise încet, mișcat, Andrieș. Bătrînu îi făcu asupra capului semnul crucei. Și 'n mișcarea întinsă din jurul locașului de piatră, Hamură și Costea, se simțiau purtați de valul de boerî tineri, care curgea domol spre poartă.

«Uite caii, zise repede Morocîne, cuprinzînd brațul lui Andrieș.

Intii să încălecăm; așa se cuvine... Și pe urmă vom vedea ce-o mai fi!...»

Gheorghită Răducan și Ilie Buzărlan veneau cu caii. Unul își ținea săneța dreaptă, cu stratul răzînat pe oblincul șelei; cel-l-alt, liniștit și încrunțat, prin pîlpîirile luminilor, își purta toporul în spate, parcă se ducea la o muncă obișnuită.

«Buzărlan acesta trebuie să fie om al dracului!...» zise, zîmbind, Costea.

— Eah! cum m'a lăsat Dumnezeu, jupine... răspunse Buzărlan încet, plictisit parcă.

Innălțat în șea, Costea Morocine se uită în juru-i, apoi își ridică glasul, puternic în murmurul din juru-i, scuturîndu-și barba uriașă:

«Boeri dumneavoastră! care a tras paloșul și care se oprește aici sa-și cerce puterile cu dușmani, se cuvine să se strîngă la sfat. Fără asta n'am făcut nimic»...

Glasurile tăcură. Pe cai, boerii se apropiară. Glasuri încete întrebau. «Cine a vorbit? Cine-i?»... Și s'auzeau și răspunsurile: «Nu știu, nu-l cunosc... Cel cu barba mare...»

— Da! cel cu barba mare! urlă Morocine, ridicînd în sus mina dreaptă, — și-l chiamă Costea Morocine, și vine dela războiul lui Ion-vodă, să știți dumneavoastră... — Și-și trase sabia încovoiată. — Uite, sabia asta dela necredincioși o am! și cît mi-e barba de mare, dar nu-s fire întrînsa cîți pîgîni am trimis eu pe cea lume...

Schimbări repezi de vorbe se iscau în îmbulzeală. Andrieș Hamură se simțea innălțat în sus ca de o putere nevăzută. Un fior i se strecură prin spate.

«Da! voi nu-l cunoașteți, da' eu îl cunosc! Eu sînt Andrieș al lui Gligorcea Hamură din Forăști... Și eu îl cunosc pe Costea! A umblat prin toată lumea și patru limbi vorbește ca apa!...»

Boerii se strîngeau la un loc. Unii cu zale și cu coifuri de oțel, alții în haină ușoară, cu gugiuman de pielică în cap, cu săbii și cu arcuri, jucînd pe cai frumoși cu hamurile lucind în bătaia lunei albe. Și Costea intră în vorbă cu unul și cu altul, cu glasul limpede, tremurîndu-și barba lucitoare, pe cînd Hamură cu sînge tînăr fierbînd, nu-și mai afla astîmpărul. Și biserica de piatră se ridica în noapte în cer limpede, cu crucea din vîrf sclipind; prin chili, prin cerdacul arhondaricului se purtau ca în izbiri de vînt oameni și călugări, și spre cloponiță săteni mulți veneau, cu scări, cu funii, cu odgoane, cu topoare.

Iar pe dinaintea porții carele treceau tot mai rar, și oamenii își îndemneau boii cu glasuri în care se simțea tremurul durerii. Lucruri sărace stăteau grămădite unele peste altele, și printre ele femei și copii ședeau grămădiți, ca zvîrliți de o vîntoasă.

Innaintea porții mănăstirii, de cealaltă parte a drumului, se întindea iazul liniștit, străpuns de lună, pe jumătate luminat, oglindă lucie, pe jumătate întunecat de umbra pădurii care poinea chiar de pe malul lui. Pădurea tăcea neclintită, înaintea, neagră ca de păcură, spre valea Moși și mai departe, spre muntele Pleșu. Și de partea cealaltă, cîmpia se întindea supt lună pînă la Moldova. Satul Bogdăneștilor părea o adunătură de moșuroaie negre, și departe, departe, pe dealuri necunoscute, fo-uri de primejdie ardeau ca stele palide.

în scăderi și creșteri. Mănăstirea uruia de murmur, strigăte și îndemnuri tresăreau din când în când; în fața porții boierii se cunoșteau, se cercetau din vorbe și căutau să se înțeleagă cum vor face față năvălirii. Printre ei, se zărea din când în când scinteierea bărbii lui Costea Morocine. Andrieș Hamură tresărea din vreme în vreme cu vorbe aprinse, apoi rămânea ascultînd, furat încet, încet de amintiri și de doru-î tînăr.

Iar căruțe tot treceau din când în când la munte. Prin noaptea fumurie, prin care se vedeau toate nelămurit, numai pe jumătate, trecu un creștin trăgînd boii de funie, cu capu'n piept, cu grumazul apăsât ca de o greutate mare. În car o femeie gemea neîntrerupt și în răstimpuri tresărea cu țipete de groază; doi copii grămădiți lîngă dînsa scînceau și se uitau țintă spre maica lor, cu ochi lucitori de lacrimi.

Un glas întrebă:

«Da ce-î, măi Romîne? Ce are femeia?»

— Apoi dă, boierii dumneavoastră, să fie cu ertăciune... Se necăjește să facă, și nu poate... Iaca așa geme de dimineață... Și mi-î milă de se rupe inima 'n mine... Da ce-î pot eu face?...

Și săteanul amărit, cu gemetele femeii, cu copiii înspăimîntați, trecu peste ezătură, în umbra pădurii, în spre necunoscutul năcaz al clipelor viitoare.

Și din pădure, în spre cîmpie trecînd, răsări un om cu părul vulvoiu, c'un țăpoiū în mînă, c'o dungă de întunecare supt frunte, prăvălindu-se înaintea din timp în timp într'o undă de fugă.

«Da 'ncotro fugi așa, omule?»

— D'apoi ce să fac? Mi-a rămas nevasta cu copiii în urmă... că pe mine m'a luat cu căruța să duc poveri boerești... Mă duc și eu să-î caut... Dumnezeu știe de i-oî găsi...

— Aū să dea păgîinii peste tine, măi omule!..

Romînul nu răspunde. Se prăvăli înaintea, cu țăpoiul pe umăr, cu amarul lui, înspre soarta-î necunoscută.

Și Andrieș Hamură, cucerit de gîndurile lui de durere, cum privea la mișcările acestea dinaintea-î, cum asculta fără să vrea glasurile, își simțea inima pățiunsă de grea întristare; ș'o minie de furtună i se ridica din întreaga ființă împotriva acelor cari pîrjoleau o țară întreagă, înspăimîntau atîta omenire fără vină, și-î spulberau așa, ca într'o izbire de vînt, toată nădejdea lui din zilele din urmă, toată fericirea pe care o visase doi ani încheiați, săptămîină cu săptămîină, zi cu zi, ceas cu ceas.

Și inima i se zbatu deodată în piept. Glasurile din jurul lui conținea ca prin farmec. Departea, în miază zi, pe pustiul cer albastru spălăcit, creștea o rumeneală de pîrjol. Glasul lui Costea Morocine rosti lin:

«De-acuma am isprăvit sfatul... S'a arătat și semnul lor, — și cine vrea să măi stea de vorbă acuma, să stee sănătos... Păgîinii vestea lor cu semnul focului o daū; și de-acolo ca vîntul vin într'acoace... Mult nu măi avem... Acestea de la mine să le știți, că eu zilele mele anare cu dinșii mi le-am trecut...»

Nimeni nu răspunde, cu toții priveau neclintii spre rumeneala sînu-

geroasă care creștea, creștea întinzându-se amenințătoare, lămurind zarea, deschizând parcă de la miază zi un drum de lumină. Cu toții își pregăteau arcurile, oțele de sănețe luceau ici și colo, săbii multe scînteiară ca o apă tălăzuită. Și Andrieș Hamură, mînat de furtuna din lăuntru a sufletului său, își împinse calul înaintea, spre drum.

O căruță, cea din urmă, venea în fugă, trasă de doi cai mărunți. În dreptul porții, se opri. Un flăcău cu coasa 'n mîna sări din ea, pe cînd un glas de femeie îl chema cu gîlgîiri de lacrimi:

«Nu te 'ntoarce, dragul mamei... hai cu noi!...»

Ș'un trup sprinten de fată tînără, răsări deodată lingă trupu 'ncovoiat al bătrînei, cu un glas dulce, de durere:

«Nu te duce, Tudoruț, c'au să te taie spurcații...»

Și fata și bătrîna se lănureau negre, aplecate peste draghinele căruței, în luciarea de spaimă a pojarului crescut.

Flăcăul nu răspunse, se întoarce încet spre miază-zi, și porni. În bocetele femeilor, căruța se urni spre pădure. Andrieș Hamură ajunsese din urmă pe flăcău.

«Fata din căruță ți-i soră ori logodnică?» întrebă el cu glas înduioșat.

Tudoruț, se opri, își întoarse spre boier fața palidă, pe care mustăcioara neagră părea trasă cu cărbunele.:

«Mi-i logodnică...» zise el încet. Și porni iar, cu fulgerul coasei de-asupra capului. Iar Andrieș Hamură se simțea tot mai amețit de turburarea furtunei lăuntrice, se scutura, ca și cum voia să alunge înfățișarea dragă a Lilianeii, care-i plutea ca'n aburii neclintită, urmărindu-l; ridică sabia, izbi cu pintenii în murg și se svirlu spre Costea.

«De ce te uiți așa la mine, frate Costea?...»

— Ei, tinerețe, tinerețe! grăi înăbușit Morocîne. Mult îmi pare rău că s'au dus tinerețele și dragostele mele! Tu ai, frăține, pentru cine trage sabia, tu ai înaintea ta o nădejde... Dar eu n'am nimic pe lume...»

Și glasul-i era cald și învăluit, umbrit parcă de părere de rău.

Și roata de boieri tineri porni dintr'odată furtunoasă spre cîmpie, pe cînd în mănăstire, mulțimea de oameni rămasă, tremura adînc murmur supt clopotniță.

Sus la clopote era grabă și necaz. Topoarele bateau în legăturile de lemn și arama slobozea o adiere jalnică de sunete. Glasurile îndemnau, mîni grăbite pregăteau și legau funiile. Iar jos călugării, ajutați de oameni, scoteau sipelele cu odăjdii vechi, sfeșnicile de argint și odoarele scumpe; cîrduri de sătenii, întovărășiți de umbrele negre ale monahilor, eșeau pe poartă, ducînd sarcinile la adăpost în munte. Și pe cînd vilvoarea din depărtare creștea, adăogată cu focul apropiat, care zvîrleau în văzduh ploii de scînteii, ce izbucneau în rotogoale răsfrîndu-se spre pămînt, clopotele desprinse din legăturile lor coborau încet, atîrnate de odgoane, în lungul pereților de piatră. Oamenii cu brațele întinse, pregătiți cu parii și cu năsălii, așteptau jos. În larmă de glasuri le primiră; și le așezară ca pe niște moși iubiți pe năsălii. Bătrînul stareț Ioan mergea înaintea și oamenii, tăcuți acuma, purtau domol darurile acestea ale bincredincioșilor Domnii de odinioară. Pe pluta de stilpi de brad, în grabă legată, le încărcară; să-

teniî mai naltî și mai vînjoși își lepădară iute îmbrăcămintea, și purtară pluta înnaite spre mijlocul iazului. La adînc desfăcură legăturile tari de gînj, și arămile amestecate cu argint, care vestiseră primejdia, zguduiră luciul apelor, se înfundară în bulbucî clocotitorî ca într'un morinînt; și pluta fu trasă la mal, de frînghiî, încet, în tăcerea celor adunați și celor întristați. Ioan bătrînul se întoarse domol și mai privi odată lung spre mănăstirea cu luminile stinse, cu porțile și cu ușile încuiate. Ca de un tovarăș drag se despărțea :

«În tine am căutat liniștea sufletului... — păreau a zice lungile priviri ale monahului — ș'acuma îmi pornesc ciolanele bătrîne în pribegie, în munții cărunți de piatră.» Și întorcîndu-se bătrînul porni cu rămășița soborului după el, cu ochii în lacrimi, spre întunerecul din valea Moisei, pe cînd în urmă rămînea cernită ctitoria înfrumusețată și înzestrată a lui Bogdan-Vodă și a lui Rareș-Vodă, feciorii cuviosului și viteazului vodă Ștefan cel bun și cel bătrîn.

(Va urma).

M. SADOVEANU.

RÎNDUNELELE

(DUPĂ THÉOPHILE GAUTIER)

*Desprînsă, frunza 'ngălbenită
S'asterne tristă pe pămînt;
Natura toată e-amorțită,
Crăci negre tremură în vînt.*

*Uscat, răzorul din grădînă
Își culcă ultimele flori,
Divina soareluî lumînă
Se șterge 'ncet sub negri nori.*

*In șir cad ploile mănoase,
Sub streășină un cirîpît
De rîndunele friguroase,
Anunță: «Iarna a venit».*

*S'adună sgrîburite 'ntruna,
Să plece 'n cîrd se sfătuesc:
— Ah! tremurînd, suspină una,
Athena mea cum o doresc:*

*Acolo sbor de anî, ușoară,
Spre țara lui Anacreon,
Lipită-î frageda-mî căscioară
Pe marmora din Partenon.*

*— Eh mi-am făcut ascunzătoare
La Smirna, într'o cafeneu,
Hagiî dormitînd la soare,
Iî văd trăgînd din nerghilea.*

*Urînd odoarele-mî golașe
Prin fumu-albastru de ciubuc,
Atîng cîte-un turban de pașe
Cînd intru'n cuib saî cînd mă duc.*

*— Eh, zice-a treia, într'un templu,
Dintr'o triglyfă, la Balbeck,
Seninătatea o contemplant....
Spre ea de-abia aștept să plec.*

*— La Rhodos, ciripește-a patra,
Intoldeauna mă găsiți;
Intr'un palat măreț mi-e vatra,
Cu stîlpi de vremuri înegriți.*

*— Mă voi opri, mă spune alta,
Căci sunt bătrîna-acum de tot,
Pe o terasă dela Malta...
Să merg 'nainte nu mă pot.*

— Și-a cincea : Eă admir Cairul
Din vârful unuî minaret,
Cînd Hogeă grav urmează șirul
Inălțătoruluî verset.

Sub streășină, ca vaî de ele,
Așa în cîrduri ciripesc
In cor plăpînde rîndunele,
Cînd grele vînturi le goneșc.

— I'a doua cataractă, 'ncehe
Și cea din urmă, mi-am tînut
Și eă un cuib frumos de fee...
Chiar într'un rege de granit.

Și le 'nșeleg întreg cuvîntul ;
Poetu-î pasăre și el ;
Dar, sclav, îi stînjenesc arîntul
Un lanț, și-un nevăzut incl.

Și toate se pornesc de-odată :
«Avînt cînd ne vom da în zări,
«Prin slava ceruluî, curată,
«Vom trece munți, cîmpii și mări».

Ah! aripă! aripă! cît nu cerne
Zăpada albă pe ogor,
Spre primăverile eterne
Cu rîndunelele să zbor !

RADU D ROSETTI.

CRONICĂ

I. Cărți.

D. Dr. N. Leon, inspectorul general al învățămîntului secundar și superior, publică și în broșură (București, C. Göbl, pp. 15 în 8° mare) importantul d-sale «Raport prezentat d-luî Ministru al Instrucției asupra învățămîntuluî științelor naturale», — lucrare pedagogică a unuî cunoscător, judecător și îndrumător foarte bine informat, înzestrat cu vederi luminoase asupra învățămîntuluî nostru. Critica aspră ce face d. dr. Leon stărilor de azi din învățămînt e cu atît măi prețioasă, cu cît propunerî de reformă serioase o completează pas cu pas, ceea ce arată că avem supt ochii noștri experiența îndelungată și gîndurile cîntărite ale unuî adevărat prieten și fruntaș al școlii noastre.

* D. A. Procopianu-Procopovicî, specialistul mult apreciat în știința botaniceî, tipărește separat (București, C. Göbl, pp. 8 în 8° mare) studiul d-sale despre «Caracterul general al florii de pe moșia regală Broștenî», cu o hartă. Studiul e scos din monografia Broștenilor, datorită d-lor A. Popovicî și G. T. Kirileanu, apărută de curînd.

* D. V. S. Moga, cunoscutul agronomist, a extras din revista «Economia națională» (nr. 9, din Sept. 1906) studiul d-sale despre «Casa rurală în raport cu marea și mica proprietate, din punct de vedere economic». Broșura (Tip. «Eminescu», pp. 36 în 8°; prețul 50 bani) este o contribuire originală și prețioasă la studiul chestiunei țărănești.

* Intr'o practică broșurică portativă, tipărită la institutul «Minerva» (pp. 22, prețul 25 de bani), d. Zamfir C. Arbore, luptătorul și scriitorul basarabean așa de apreciat de toți citîi il cunosc, stringe datele statistice măi nouă asupra Bucureștilor, punîndu-le la îndemina orî-cuî. Extragem din această

broșură, apărută în ediția oficială a primăriei, următoarele date mai interesante: populația Capitalei, la 31 Dec. 1905, o alcătuiau 102,532 bărbați și 89,860 femei, *Romîni*; 27,281 bărbați și 27,775 femei, *supuși străini* și 21,022 bărbați și 22,296 femei, cari n'au protecțiunea nici unui stat. După religie, 207,711 sînt *ortodocși*; 38,827 *catolici*; 43,360 *Evrei*, restul de alte religii. — Universitatea Capitalei are 2774 studenți și 341 studente, din cari 2805 Romîni și 310 străini. — Biserici sînt în București: 114 *ortodoxe*; 2 *catolice*; 1 *protestantă* și 3 temple *mozaice*. — *Academia Romînă* are o avere de 17,528,342 lei; în biblioteca ei s'au cerut în 1905: cărți 33,203; manuscrise 1863; documente 31,452; cărți vechi: 896; cetitori au fost 9,393. — *Fundațiunea universitară Carol I* are o avere de 496,913 lei, și o bibliotecă cu 15,246 volume; au fost 66,679 cetitori. — *Teatrul Național* a avut în anul trecut 71,000 de «spectatori *platnici*» (păcat că nu se arată și cifra, poate mai caracteristică, a celor «neplatnici»!).

II. Reviste.

În numărul 53 al *Neamului românesc*, d. N. Iorga lămurește, într'un instructiv articol de reprimire asupra activității de șase luni a revistei, programul neprețuitului organ politic «menit numai destăinuirii tuturor nedreptăților, pedepsirii tuturor păcatelor, proclamării tuturor lipsurilor și *sîrguinții cinstite de a găsi o îndreptare care să ni asigure o viață vrednică*». — E de o putere suggestivă extraordinară satira, de-o mare valoare și literară, nu numai socială, din nr. 54, datorită tot d-lui Iorga și scrisă cu prilejul reprezentării repetite a tragi-comediei lui Alecsandri despre pacostea lipitorilor străine încuibate la țară și a «păturilor superpuse» căzute ca un blestem asupra Țării-Romînești. Nota tragi-comică a lui Alecsandri devine, în această zguduitoare satiră modernă a d-lui Iorga, tragică în cel mai deplin înțeles și amintește acelaș element tragic din cugetările politice ale lui Eminescu.

«*Revista generală a învățămîntului*», nr. 4 (de la 1 Novembre), publică numeroase articole și notițe interesante asupra stărilor și nevoilor din învățămîntul nostru și asupra învățămîntului de aiurea. Remarcăm îndeosebi studiul d-lui C. Kirîțescu, harnicul scriitor pedagogic și profesorul tot atît de vrednic, despre «*Programa studiului științelor naturale în liceu*», un articol informativ al d-nei Elena I. Rădulescu despre *Școala normală superioară de la Sèvres* și observațiile drepte, pline de simțire umană, ale învățătorului Ap. D. Culea despre miseria educației copiilor din mahalale. D. A. Lupu-Antonescu, în primul d-sale articol *Țărano-centrismul (!)* și *învățătorul*, crede cu dreptate, că activitatea *practică* a învățătorilor pentru ridicarea țăranimii e superioară propagandei *teoretice*, în scris, dar rostul acesteia îl prețuiește prea puțin: d-sa pare a nu ține seamă de faptul că tocmai această vie propagandă a provocat în bună parte și activitatea practică, pe care tot ea o stimulează și o hrănește mereu cu acel capital de idei și de simțire care-i necesar ori-cărei munci de îndreptare. Mai de aproape vor discuta chestiunea aceia pe cari îi privește de-a dreptul. Noi, ca revistă literară, avem însă de re-

gretat și de osîndit monstruosul termen nou: «*țărano-centrismul*», ciudată împerechere de cuvinte și tot așa de imposibilă pe cît ar fi de imposibilă o bună vecinătate între plasticul stil al literaturii populare și încilcitul stil abstract al filosofilor țirgoveți!

* *Familia* din Oradea-Mare, nr. 37, publică articole și poezii de închinare lui V. Alecsandri, cu prilejul desvălirii statuii sale de la Iași, apoi continuarea unei conferințe de estetică a d-lui dr. V. Braniște, directorul ziarului *Drapelul* din Lugoj, schița unei anonime «copiite abia trecută prin școală», care, pentru o începătoare, nu-î lipsită de orice însușiri, și o dare de seamă a d-lui S. Dan despre concertele din București ale cîntăreților d-lui Dima.

* *Junimea literară*, organul entusiastei generații tinere bucovinene, deasemenea publică, în nr. 11, o poezie de slavă lui Alecsandri și frumosul și înduioșătorul discurs comemorativ al d-lui N. Gane. Numărul mai cuprinde o schiță de L. Marian, sfîrșitul conferinței despre Coșbuc și Goga a d-șoarei Aspasia Luția, o dare de seamă de d. I. I. Nistor despre cele trei volume din *Istoria Romînilor în chipuri și icoane* a d-lui N. Iorga și un articol despre poezie și alcool prin care d. L. Marian ar dori să imiteze la noi chestionarul revistei germane *Das literarische Echo* (15 Oct. 1906) cu privire la această problemă. Am fi și noi curioși să aflăm «ce atitudine observă scriitorii noștri față de alcool», dar teamă ni-e că ei vor lua mai curînd o atitudine față de acest plebiscit, iar această atitudine va fi cea mai... pasivă!

* *Viața științifică*, n-rele 7, 8 și 9, cuprinde articole de dd. dr. V. Babeș (Cîteva observațiuni asupra învățămîntului secundar), N. Iorga (Părerile unui Romîn din 1831 despre viața economică englesă), dr. A. Vasiliu (Stingerea pelagrei) și A. Surtu (Rolul igienic al germenilor din apă), apoi numeroase articole și notițe.

* Interesanta și bine îngrijita revistă *Stenograful*, pe care d. H. Stahl o scoate de sigur cu mari sacrificii, publică în numărul dublu, pe Sept.—Oct., portretul și biografia bătrînului stenograf C. Mănescu, o critică a sistemelor de stenografie adaptate limbei romine, o bibliografie stenografică romină și diferite texte stenografice.

* *Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din Romînia*, care își urmează stăruitor drumul de-al șaptelea an, are în nr. 5, pe Octombrie, numeroase articole și informații de interes pentru învățători. Redacția și administrația revistei e în comuna Smulți din Covurlui, iar tipografia e a «Buciumului romîn» din Galați.

* *Grați bun*, revista aromânească condusă de d. N. Bațaria, cuprinde în n-rele 6—7 (Sept.—Oct.), apărute acum, bune bucăți în limba literară și în dialect datorite d-lor N. Bațaria, M. Beza, N. Tulliū, etc.

III. Ziare.

* *Gazeta Transilvaniei* a mai tipărit, în n-rele sale din urmă (supt titlul «Pagini răslețe»), vre-o două interesante foiletoane de astronomie datorite d-lui G. Todica, cunoscător temeinic, pasionat și rar cultivator al acestor

probleme în presa noastră. O culegere a numeroaselor sale articole în acest gen ar merita să fie foarte bine primită și n'ar trebui să întârzie prea mult... editorii !

* În *Vocea Tutovei* de la 12 Noemvrie, d. M. Răducanu continuă a se ocupa de editarea fragmentului «Bogdan Dragoș» pe care și d-sa o găsește «dezastroasă și condamnabilă». Numai 'd. I. Chendi, mult ispititul transcriitor al manuscriselor celor mai legibile datorite lui Eminescu, stă încă mult de admirare în fața minunilor de editor ale d-lui I. Dragomirescu, care l-a întrecut la rezezeală, și nu îndrăznește nici măcar a-i mulțami pentru observațiile aspre și grațiositățile «neliterare» pe care i le aruncă pentru editarea «Poesiilor postume», ba îndură chiar — cu cea mai desăvârșită desinteresare ! — să mi se atribuie mie această operă de editare, de meritele căreia însă eu mă lapăd bucuros.

* *Tribuna* din Arad, nr. de la 11 Novembre, publică o mișcătoare scrisoare în versuri a țaranului Marcu Tirziu din Cenadul-Sîrbesc despre pribegia și suferințele sale în America, — «țara cu fum mult, unde nici cuc n'am văzut», scrie naiv poeticul nostru Romînaș.

* *Gazeta de Duminecă* din Șimleu, nr. 46, are un mănunchiu de hazlii strigături populare.

* *Apărarea Națională* din Cernăuți, într'o serie de articole lămuritoare despre programul ei, susține cu energie, între alte postulate culturale, și pe acela al unei *catedre de istoria romîna* la Universitatea germană de acolo și dovedește că își dă bine seama de substratul cultural pe care trebuie să-l aibă ori-ce luptă politică cu caracter național. Sc.

RĂSPUNSURI.

Steu. Loco. — Răbdarea este coroana tuturor virtuților.

Z. P. Loco. — «Sămînța încrederei în puterile sale, sămînța răzîmărei pe speranță și sămînța cunoașterii frumuseților de care ne-a înconjurat cauza primordială, trebuiesc aruncate în ogorul inimelor generației de astăzi...» versurile dv. însă le-am aruncat — la coș.

G. D. Onești. — Una din ele — *Alma mater* — e frumușică și se va publica.

Const. N. Craiova. — «Soarele încet se lasă...» Lasă-te și d-ta de versuri. *Celoralți.* — În n-r. viitor.

Red.

A V I S

Toți d-nii autori și editori cari țin să fim informați asupra activității lor, sînt rugați a ni trimite cărțile, revistele și ziarele pe noua adresă a redacției: *Bulevardul Academiei 3 — Str. Edgar Quinet 4.*